

Ognjen PRIBIĆEVIĆ i Brano MILJUŠ¹

UDK:339(430)

Bibliid 0025-8555, 64(2012)

Vol. LXIV, br. 4, str. 403–424

Izvorni naučni rad

Novembar 2012.

DOI: 10.2298/MEDJP1204403P

IZAZOVI I PERSPEKTIVE NEMAČKE SPOLJNE POLITIKE

APSTRAKT

U poslednjih nekoliko godina nemačka spoljna politika se nalazi u fazi velikih iskušenja i stalnih preispitivanja. Ključna uloga Nemačke u rešavanju teške ekonomske i finansijske krize u EU, razvijanje tešnje ekonomske saradnje sa Rusijom i drugim narastajućim svetskim ekonomskim silama, uzdržavanje u Savetu bezbednosti UN prilikom donošenja odluke o upotrebi sile u Libiji kao i dominantan stav prema krizama u Grčkoj i na Kosovu, govore o želji Nemačke da vodi nešto samostalniju spoljnu politiku u odnosu na njene ključne saveznike. Ipak, ona i pored svoje velike ekonomske snage nije uspela da postane globalna politička sila. Štaviše, da bi zaštitila i dalje razvijala svoje trgovinske i ekonomske interese Nemačka mora ostati u okvirima EU i NATO. Već dugi niz godina Nemačka je jedan od najvažnijih ekonomskih i političkih partnera Srbije. Ipak, s obzirom da je realno očekivati da će se Nemačka i u budućnosti više okretati saradnji sa rastućim svetskim ekonomskim silama, Zapadni Balkan i Srbija neće biti u fokusu njenog interesovanja. U tom kontekstu za Srbiju bi bilo značajno i korisno da se usmeri na saradnju sa njenim moćnim pokrajinama gde interes za saradnju postoji. I u buduću, glavna prepreka toj saradnji biće različito vidjenje Kosovskog problema.

Ključne reči: Nemačka, Evropska unija, spoljna politika, Ujedinjene nacije, NATO

---

1 Dr Ognjen Pribićević, naučni savetnik u Institutu društvenih nauka, Beograd. E-mail adresa: opribicevic@idn.org.rs; Dr Brano Miljuš, naučni savetnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. E-mail adresa: brano@diplomacy.bg.ac.rs.

UVODNA RAZMATRANJA

Osnovni ciljevi spoljne politike SR Nemačke su prevashodno da osigura svoje ekonomske, energetske, bezbednosne i kulturno-jezičke interese. Pod ekonomskim interesima podrazumevaju se pre svega njeni veliki izvozni kapaciteti. Naime, Nemačka se sa Kinom već nekoliko godina smenjuje na mestu broj jedan kao najveća svetska izvoznica. Pored promocije svojih ekonomskih i energetskih interesa nemačka spoljna politika se zalaže i za očuvanje sistema vrednosti koji čini temelj EU – zaštita ljudskih prava, demokratija, manjinska prava itd.

SR Nemačka se u svojoj spoljnoj politici zalaže i za efikasno delovanje međunarodnih organizacija, održivi razvoj, poštovanje međunarodnog prava, jačanje multilateralizma u svetu, borbu protiv terorizma, očuvanje životne sredine. SR Nemačka je uključena u brojne mirovne misije širom sveta u kojima učestvuje preko 6.000 njenih vojnika. U antipiratskoj misiji nalazi se 1400 vojnika a na KiM preko 1500. Shodno tome jedan od važnih spoljno političkih ciljeva Berlina je i reforma UN koja će ovu organizaciju učiniti efikasnijom ali i dobijanje stalnog mesta u Savetu bezbednosti UN. S obzirom da SR Nemačka nije dobila podršku od svojih najvažnijih partnera za dobijanje mesta stalnog člana Saveta bezbednosti UN ova inicijativa je stavljena po strani, iako Berlin ne odustaje od ideje da u doglednoj budućnosti ponovo pokrene ovo pitanje.

I pored povremenih ambicija za većom spoljno političkom samostalnošću u poslednjih desetak godina, Nemačka posebnu važnost pridaje odnosima sa SAD. Za Nemačku su ovi odnosi strateški opredeljujući zbog tri razloga. Prvo, zbog poznatih istorijskih razloga iz vremena Drugog svetskog rata i ključnog učešća SAD u posleratnoj privrednoj i političkoj obnovi Nemačke, drugo, zbog sistema zajedničkih vrednosti koje povezuju dve zemlje i treće, zbog velike ekonomske međuzavisnosti. Naime, trgovinska razmena između dve zemlje iznosi preko 150 milijardi dolara, a na teritoriji SR Nemačke i dalje se nalazi nekoliko desetina hiljada američkih vojnika.

Sa Rusijom SR Nemačku pored istorijskih razloga povezuju energetske interesi i preko 60 milijardi dolara trgovinske razmene. Takođe, Rusija je veliko tržište za nemačku robu i tehnologije a SR Nemačka je najveći strani investitor u Rusiji.

Ipak, i pored značaja koji SR Nemačka pridaje odnosima sa SAD i Rusijom njen glavni spoljnopolitički prioritet, a moglo bi se reći i politički prioritet je projekat EU. Zbog istorijskih razloga Berlin smatra projekat EU najboljim modelom za realizaciju svojih najvažnijih političkih i ekonomskih ciljeva i

prioriteta. Jačajući kroz EU Nemačka izbegava mnoga podozrenja vezana za prošlost, dok je s druge strane snažna ekonomska povezanost sa drugim evropskim državama, prirodno upućuje na politiku jačanja EU. Nemačka je takođe veliki pobornik jačanja evropske spoljne i bezbednosne politike. Naravno, u okviru EU ključni politički i ekonomski partner je Francuska. Posmatrano iz briselskog ugla nemačko-francuski proces trajnog izmirenja i koegzistencije apostrofira se kao idealan primer nove evropske vizije i sloge. I ovoga jula meseca u katedrali u Remsu, francuski predsednik Fransoa Oland i nemačka kancelarka Angela Merkel su podsećajući na 8. juli 1962. godine zajedno podsetili kako su pre pedeset godina kancelar Konrad Adenauer i predsednik Šarl de Gol prisustvovali misi u ovoj crkvi i dali primer evropskim narodima kako se breme prošlosti šalje u istoriju. Tako je ovim sporazumom De Gola i Adenauera odstranjen istorijski teret sukobljavanja. Međutim, pogrešno bi bilo zaključiti da je breme podozrenja potpuno odstranjeno iz međusobnih odnosa. Za takav zaključak su dokazi Alzas i Lorena, u kojima, po proceni komisije Evropskog parlamenta, živi oko 1,5 miliona etničkih nemaca. Nemci u Alzasu i Loreni se svrstavaju u desetak miliona pripadnika nacionalnih manjina u Francuskoj kojima se status samo delimično priznaje. Naime, uvažava se pravo samo na njihovu individualnu autonomiju ali ne i na kolektivnu a još manje na teritorijalnu autonomiju. A kako su oni po proceni Evropskog parlamenta, još uvek većinski narod u Alzasu, sa 1,2 miliona stanovnika, to zorno govori o mekoj moći Nemačke da zaštiti manjinska prava svojih sugrađana u susednoj državi.² Ovi i drugi primeri govore u prilog oceni o upitnosti nemačke moći na vlastitim granicama, a pomirenju uz jednostrano odricanje (matice u ime manjine u dijaspori) koje je prihvaćeno od vlade u Berlinu daje još uvek sasvim sofisticiranu težinu pod teretom kolektivne krivice za strahote u Drugom svetskom ratu.

---

2 Ili da mereno diplomatskim rečnikom idemo u zaključivanju još dalje, to može da znači i da su nemačko-francusko izmirenje i naoko preneglašena sloga zasnovani na krhkom i prećutnom pristanku jedne strane na račun diktata druge strane. Kako drugačije objasniti činjenicu da je Francuska potpisnik evropskih konvencija o pravima nacionalnih manjina – Kopenhaške povelje iz 1990. godine o pravima manjina i Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima iz 1992. godine a da su odredbe i preporuke ovih kao i male povelje ostalo mrtvo slovo na papiru. Naime, potpisi francuskih predstavnika do danas nisu ratifikovani u parlamentu. Zato tamo i dalje nema dvojezičkih, topografskih tabli a drevna imena nemačkih gradova i naselja ispisuju se isključivo na francuskom – čak kada je reč o jednom od centara evropskog zajedništva. Naime, drevni Štrazburg, poklopljen je francuskim imenom Strazbur. Francuska ne priznaje ni jezik etničke manjine Nemaca kao nemački – zvanično je reč o lokalnom narečju.

TEŽNJA ZA VEĆOM SAMOSTALNOŠĆU

Ključna uloga Nemačke u rešavanju teške ekonomske i finansijske krize u EU, razvijanje tesne ekonomske saradnje sa Rusijom i drugim narastajućim svetskim ekonomskim silama, njena odluka da se uzdrži prilikom glasanja u SB UN oko upotrebe sile u vezi Libije, kao i dominantan i oštar stav prema krizama na Kosovu i Grčkoj, doveli su do toga da se sve češće govori ipak o narastajućoj globalnoj ulozi Nemačke. Neretko, postavlja se i pitanje da li Nemačka pokušava da formuliše novu spoljnu politiku, izvan EU i NATO okvira? Neki analitičari su otišli čak toliko daleko da se u naslovu svojih studija o nemačkoj spoljnoj politici pitaju: „Da li je Nemačka još uvek EU sila?“³ Ključno pitanje za nemačku spoljnu politiku na početku 21 veka jeste da li će ona nastaviti da deluje kroz EU ili će pokušati samostalnije da ostvaruje svoje ciljeve u oblasti ekonomije i energetike?

Kao što smo već rekli u uvodnim razmatranjima, već desetak godina, a naročito od iračke krize, Nemačka pokušava da vodi samostaljniju spoljnu politiku, naravno, ne napuštajući svoja dva osnovna sidra: NATO i EU. Aktivnija uloga Nemačke u svetskoj politici je sada, sa svetskom ekonomskom krizom, postala samo vidljivija nego ranije. Promovišući svoje ekonomske i energetske interese Nemačka sve intenzivnije saraduje sa Rusijom, Kinom, Brazilom, Meksikom, Vijetnamom i drugim narastajućim svetskim ekonomijama. Želja Nemačke da vodi aktivniju i samostaljniju spoljnu politiku bila je posebno vidljiva prilikom prošlogodišnjeg glasanja u SB UN oko upotrebe sile u Libiji i u nešto manjoj meri u slučaju uvođenja naftnog embarga prema Iranu. Ipak, svi ti pokušaji Nemačke za vođenjem samostalnije spoljne politike, počev od iračke krize pa do glasanja o Libiji, završili su se sa vrlo promenljivim rezultatima čija je osnovna karakteristika da Berlin nije uspeo da svoju veliku ekonomsku moć transformiše i u političku i otuda neki analitičari sarkastično govore da je Nemačkoj umesto uloge globalnog svetskog igrača mnogo bliža uloga velike Švajcarske.⁴ Ipak je realnija ocena da je Kisindžerova floskula o ekonomskom gigantu i političkom patuljku definitivno otišla u istoriju.

Posle Drugog svetskog rata Nemačka je bila u potpunosti uklopljena u NATO strukturu i sve tenzije koje su se povremeno pojavljivale u odnosima između Nemačke i njenih partnera od njene Istočne politike do Peršing

---

3 Susanne Gratius, „Is Germany still a European power?“, *FRIDE, A European Think Tank for Global Action*, Policy brief, No 115, February 2012.

4 Urlike Guerot, „German Foreign Policy: The Temptation of Going Alone“, *World Politics Review*, 7 February 2012, p. 1.

projektila mogle su se tumačiti samo kao „porodične svađe“. Nakon pada Berlinskog zida i ujedinjenja, nemačka spoljna politika je i dalje ostala čvrsto usidrena u NATO-u i EU ali sa nešto pojačanom sklonošću ka samostalnijem nastupanju na globalnoj sceni. Pojedini analitičari smatraju da je nemačka spoljna politika tokom prve decenije 21 veka oscilirala između britanskog polu distanciranja od EU i francuskog anti amerikanizma.⁵

Moglo bi se reći da je novi, pragmatičniji kurs nemačke spoljne politike započeo sa Šredereovom fokusiranošću na izvoz, energetske i bezbednosne interese Nemačke. Posle iračkog rata Nemačka je pokazivala manje interesa za NATO i to ne samo zbog toga što su i SAD pokazivale sve manje interesa za svoje evropske partnere. Njeni ekonomski interesi, pre svega izvozni i slabljenje političke kohezije unutar EU, doveli su do toga da se nemačka spoljna politika okrenula bilateralnoj diplomatiji fokusiranoj na nove globalne ekonomske sile poput Kine, Indije, Rusije, Meksika, Brazila. Takođe, nova nemačka politička elita, rođena posle šezdesetih, je počela polako da prevazilazi traumatsko nasleđe iz prošlosti. Povremeno razilaženje sa SAD i drugim ključnim partnerima iz NATO i EU nisu više bili tabu tema za novu generaciju nemačkih političara. Bliži ekonomski odnosi sa Rusijom i Kinom, uz često zanemarivanje pitanja ljudskih prava u ovim zemljama, kako tvrde kritičari „novog nemačkog kursa“, nisu više nešto što bi ozbiljnije zabrinjavalo nemačke političare.

Nekoliko događaja u poslednjih desetak godina samo su još više osnažili sklonost Nemačke da traga za novim pragmatičnijim kursom svoje spoljne politike. To su bili pre svega teroristički napadi na SAD 2001, finansijska kriza 2008 i najnovije, arapsko proleće 2011. Ovi događaji su uverili Nemačku da atlansko jedinstvo nije više čvrsto kao što je bilo nekada u vreme hladnog rata i da najvažnije članice NATO i EU sve više traže bilateralne puteve za ostvarivanje sopstvenih interesa. U suštini moglo bi se reći da je Nemačka nastavila da blisko saraduje sa Vašingtonom ali je počela da pokazuje veći interes za odnose i sa drugim zemljama.

Verovatno najvidljiviji pokazatelj samostalnije i pragmatičnije nemačke spoljne politike bila je njena orijentacija na izgrađivanje sopstvenih odnosa sa Rusijom u oblasti energetike i tehnologije. Intenzivnije odnose dve zemlje inicirao je kancelar Šreder potpisujući sporazum o izgradnji Severnog toka. Tokom prve decenije 21 veka ekonomski odnosi dve zemlje su postajali sve bliži. Na drugoj strani rasle su kritike pojedinih nemačkih saveznika da

---

5 Urlike Guerot and Mark Leonard, „The New German Question: How Europe Can Get the Germany it Needs“, *Policy Brief, European Council on Foreign Relations*, April 2011, p. 6.

Nemačka nedovoljno uključuje svoje evropske partnere u saradnju sa Rusijom i da prečesto žmuri na kršenja ljudskih prava u Rusiji zarad sopstvenih interesa. Sve češće su se čule kritike da je nemačka spoljna politika sve manje vrednosno orjentisana a sve više orjentisana isključivo prema svojim ekonomskim i energetske interesima. Težeći za nešto samostalnijom spoljnom politikom Nemačka se mimoišla u mišljenju i sa SAD u vezi rata u Gruziji, zastupajući znatno umereniji stav prema Rusiji u odnosu na svoje partnere. Nedugo zatim na NATO samitu, Nemačka je zajedno sa Francuskom bila protiv brzog uključivanja Gruzije i Ukrajine u NATO što je kod njenih tradicionalnih partnera protumačeno kao još jedan ustupak Rusiji. Uprkos brojnim kritikama zbog nepoštovanja ljudskih prava u Kazahstanu Nemačka je sa ovom zemljom sklopila sporazum o tehnološkoj, energetske i industrijske saradnji februara 2012. Takođe, u februaru 2012. godine tokom posete Kini, nemačka kancelarka je izbegla susret sa disidentima radi potpisivanja novih ekonomskih sporazuma sa kineskim vlastima.

U SB UN Nemačka je 2011. glasala protiv upotrebe vojne sile u Libiji i tako se svrstala uz Rusiju i Kinu a suprotno svojim ključnim partnerima - SAD, VB i Francuske. Ovakvo glasanje Nemačke moglo bi se smestiti i u kontekst njenog nezadovoljstva zbog stalnog odbijanja najbližih saveznika da se razgovara o proširenju SBUN i želji Nemačke da za sebe obezbedi poziciju stalnog člana novog, proširenog Saveta Bezbednosti UN. U slučaju Irana, Nemačka je glasala za naftni embargo iako njena pozicija je ostala negde između tvrdog stava Francuske, Velike Britanije i SAD na jednoj strani, i Kine i Rusije na drugoj strani.

I kada je reč o najvažnijem aspektu nemačke spoljne politike i tu su vidljive izvesne nijanse u odnosu na raniju politiku gotovo potpune identifikacije sa EU. Nemačka je nastavila da tesno saraduje sa Francuskom u okvirima EU, ali se naročito nakon izbijanja svetske ekonomske krize centar moći jasno pomerio ka Berlinu. Nakon izbijanja svetske ekonomske krize 2008. godine i sve većih zahteva država članica da Nemačka kao daleko najjača ekonomija pomogne drugim slabijim ekonomijama, u evrozoni dolazi do sve većeg porasta evroskepticizma u Nemačkoj. Tako prema nekim istraživanjima preko 63% Nemaca ima malo ili ni malo poverenja u EU a čak 53% smatra da EU nema budućnost.⁶ Čak dve trećine Nemaca je bilo protiv davanja finansijske pomoći Grčkoj. U nemačkoj javnosti prezaduženi narodi, ne retko su prikazani kao lenji i ljubomorni na nemački uspeh, narodi koji žive na račun nemačkog rada i samo

---

6 Thomas Petersen, "Gemeinsames Interesse Fur Europa in Gefahr", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25 January 2011.

traže nemačke pare. S druge strane, u zemljama dužnicima često se ističe da je Nemačka imala najviše koristi od uvođenja evrozona i trgovinske razmene unutar EU.⁷ Ove kritike na račun nemačke politike dobile su ekstremne oblike u slučaju Grčke pa je tako zamenik grčkog premijera Teodoros Pangalos rekao da potomci nacista nemaju pravo da Grcima naređuju šta da rade, novine Etnos su pisale da Nemci pretvaraju Evropu u „finasijski Dahau“, a gradonačelnik Atine je zatražio 80 milijardi evra od Nemaca kao nadoknadu za okupaciju tokom drugog svetskog rata.⁸

Oštra politika štednje i fiskalne discipline koju su Nemačka i Francuska, u vreme predsednika Sarkozija, nametnule EU u velikoj meri je zadovoljila unutrašnje potrebe nemačke kancelarke, ali je s druge strane nanela veliku štetu imidžu Nemačke u drugim zemljama EU, posebno u onima koje su najviše opterećene krizom: u Grčkoj, Italiji, Španiji. Pored ovoga, koncept štednje nije rešio problem recesije i rastuće nezaposlenosti tako da pojedini poznati ekonomisti poput Sorosa i Krugmana⁹ predviđaju da će Evropa sve dublje tonuti u recesiju. Velika Britanija i Češka su odbile da se pridruže ovom planu i uz to, na izborima u Francuskoj je pobedio socijalista Oland, koji zastupa potpuno drugačiji koncept oporavka od onog kojeg su zastupali Merkelova i Sarkozy. I na kraju, umesto da svojom politikom ujedinjuje Evropu, Nemačka je zahtevom za strogom štednjom samo još više pojačala podele na siromašni jug i bogati sever.

Sva ova događanja u EU prirodno će voditi rastu evroskepticizma u Nemačkoj i terati Berlin da tržišta za svoju robu sve više traži izvan granica EU. Za sve veći broj Nemaca, Evropa je sve više izvor problema a sve manje rešenje za nemačke potrebe. Naravno, to nikako ne znači da Nemačka odustaje od EU i evra. I kancelarka Merkel i ministar spoljnih poslova Vestervele su stavili do znanja da rešenje krize vide u više a ne manje Evrope i da bi eventualna propast evra značila i propast Evrope.¹⁰ Ipak, po prvi put u Nemačkoj se vode ozbiljnije debate oko budućnosti Evrope i ulozi Nemačke u njoj.

---

7 Ullrike Guerot and Mark Leonard, „The New German Question: How Europe Can Get the Germany it Needs“, op. cit., p. 2.

8 Stefan Theil, „To Rule the Euro Zone“ *The Daily Best*, Internet: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2011/01/23/to-rule-the-euro-zone.html>, 03.08.2012.

9 Paul Krugman, Evropsko ekonomsko samoubistvo, *Radio slobodna evropa*, 1. Septembar 2012.

10 Merkel, „Za spas treba još Evrope, *Tanjug*, 31. maj 2012.

PREISPITIVANJE I POSTEPENI ZAOKRET

Do postepenog zaokreta u vođenju nešto samostalnije spoljne politike Nemačke dolazi 2009. godine, nakon što su SAD zaoštrile svoj rečnik prema Rusiji i nakon sukoba Poljske i Rusije oko tragične pogibije poljskog predsednika u avionskoj nesreći u Rusiji. Nakon ovih događaja Nemačka je odlučila da bilateralno rusko- nemački ekonomski projekat Merseburg bude stavljen u okvire EU, a nemački i poljski ministri spoljnih poslova su predložili zajednički projekat spoljne politike EU prema Rusiji.

Mnogi analitičari su i nemačku spoljnu politiku prema EU okarakterisali kao nekonzistentnu nakon nagoveštaja da bi moglo doći do promene njenog tvrdog stava u vezi štednje i fiskalne discipline.¹¹ Naime, nakon pobeđe Olanda u Francuskoj nemačka kancelarka je izrazila spremnost da preispita svoju politiku stroge fiskalne discipline i štednje i da prihvati kompromis koji bi podrazumevao i „štednju ali i privredni rast“ Ipak, taj slučaj bi se pre mogao tumačiti kao mudro prilagođavanje stvarnosti u EU gde sve više zemalja deli mišljenje pobednika na izborima u Francuskoj da se kriza ne može rešavati samo štednjom, nego se mora voditi i razvojna politika koja bi otvarala nova radna mesta. Izraženom spremnošću na kompromis nemačka kancelarka je pokazala da razume i poštuje činjenicu da bez saradnje sa Francuskom Nemačka ne može odlučujuće uticati na kretanja u EU. Takođe, njeno suprotstavljanje idejama da Grčka treba da napusti evrozonu isto tako govori o tome koliko je Nemačka posvećena cilju evropskih integracija bez obzira na sve razlike koje u ovom trenutku postoje između Berlina i Atine. Naravno na ovakav stav Berlina uticalo je i to što su nemačka preduzeća i banke uložile velike svote novca u Grčku.

Imajući u vidu sva ova događanja poslednjih desetak godina moglo bi se zaključiti da se nemačka spoljna politika nalazi u fazi velikih iskušenja i stalnih preispitivanja. Po mnogo čemu ona je ličila na automobil koji krene pa stane. Bivši nemački kancelar Kol je čak kritikovao spoljnu politiku svoje naslednice Merkelove kao „dezorijentisanu“.¹² Takođe, pokazalo se do koje granice Nemačka može da ide sama u oblikovanju svoje spoljne politike nezavisno od svojih ključnih partnera u NATO i EU. To se najbolje vidi na primeru Rusije. Pokušaji Nemačke da svoje odnose sa Rusijom bazira samo na ekonomiji nezavisno od okvira EU i NATO nisu uspeli. Sva ova događanja su, prema mišljenju većine analitičara, pokazala da, da bi bila uspešna, nemačka spoljna

11 “Nemačka odustaje od politike štednje“, *Politika*, 11. maj. 2012.

12 Susanne Gratius, “Is Germany Still a European Power?“, op. cit., p. 3.

politika, čiji je osnovni cilj da promoviše i osigura ekonomske i energetske interese ove zemlje, mora ostati u okvirima EU.¹³ Na to je nedavno ukazao i nemački ministar spoljnih poslova Vestervele kada je u svom govoru u januaru 2012. u Vašingtonu rekao da „više Evrope a ne manje Evrope mora biti odgovor na sadašnju krizu“.

Nemačka uprkos tome što je četvrta svetska ekonomska sila i treći najveći svetski donator UN, nije uspela da se približi ostvarenju jednog od svojih najznačajnijih ciljeva u spoljnoj politici - dobijanju stalnog mesta u SB UN. Čak šta više, poslednjih godina sve je vidljivija protivurečnost između njene želje da postane stalna članica SB UN i neuspeha da svoju ekonomsku snagu pretvori i u značajniji politički uticaj na svetskoj političkoj sceni. Povrh svega, nastojanje da postane stalna članica SB kod mnogih članica EU se doživljava kao direktna konkurencija želji EU da obezbedi mesto u SB UN.

Uprkos svim naporima Nemačke da iskorači izvan EU i povede nešto samostaljniju spoljnu politiku, poslednja decenija je pokazala da Nemačka nije uspela da postane politički globalna sila i pored njene velike ekonomske snage. Otuda bi se moglo reći da je Kisindžer bio u pravu kada je rekao da je Nemačka prevelika za Evropu i premala za svet.

Nemačka će teško moći da postane značajnija globalna sila zbog nekoliko razloga. Prvo, za svetske kriterijume malog broja stanovnika čiji je broj u konstantnom opadanju,¹⁴ drugo, ograničenih vojnih potencijala, treće, njena tzv. meka moć je veoma ograničena i pre svega usmerena na promociju sopstvenih ekonomskih rezultata. Jednostavno, nemački jezik i kultura teško da mogu da postanu dominantni poput engleskog jezika i savremene pop kulture koja dolazi iz SAD i Velike Britanije. Četvrto, Nemačka, uprkos svim doprinosima svetskoj organizaciji, nije uspela da obezbedi za sebe mesto stalne članice SB UN.

U suštini, veliko je pitanje koliko Nemačka uopšte može da vodi spoljnu politiku mimo EU i to ne samo zbog političkih razloga. Kada se pogledaju pokazatelji o tome gde ide nemački izvoz, onda se vidi koliko je Nemačka i dalje upućena na zemlje EU. Tako na primer, čak 60% nemačkog izvoza ide u zemlje EU od toga 67 milijardi dolara u Francusku, 47 milijardi u Holandiju, 42 milijarde u Italiju i čak 39 milijarde u malu Austriju. S druge strane u Kinu ide 41 milijarda i svega 21 u Rusiju. U celu Latinsku Ameriku uključujući i Brazil 13 milijardi. U celini gledano u nemačkom izvozu na prvom mestu ubedljivo je

13 Urlike Guerot, "The Temptation of Going Alone", op. cit., p. 5.

14 Walter Laqueur, "Poslednji dani Europe" *Prometej*, Zagreb, 2008, str. 66-74 i 191-196.

EU, druga je SAD, a pojedinačno gledano Kina je tek šesta iza Italije. Rusija je 13, Brazil 19, a Indija 21.¹⁵

Ipak, novi trendovi su vidljivi, i trgovinska razmena sa azijskim zemljama je već sada veća za 60% od razmene sa SAD. Nema nikakve sumnje da će dugoročno gledano zemlje poput Kine, Rusije, Indije, Brazila, Vijetnama imati sve veću ulogu u trgovinskoj razmeni Nemačke. Otuda će i njena spoljna politika kratkoročno i srednjoročno primarno ostati usmerena na EU i SAD koje ostaju ključni nemački ekonomski i trgovinski partneri.

Polazeći od toga realno je očekivati da će u doglednoj budućnosti Nemačka nastaviti da promovise svoje ekonomske interese na svetskoj sceni ali uz političku podršku i pozadinu EU. Istovremeno, ona će ostati posvećena cilju dalje političke i ekonomske integracije EU. Na to je ukazala i nemačka kancelarka Angela Merkel rekavši da želi „izgradnju političke unije“ u Evropi, a ako neke zemlje to blokiraju onda bi ona prihvatila ideju o Evropi „u dve brzine“. Ipak, s obzirom na opadajuće ekonomske i posebno demografske trendove u Evropi za očekivati je da će Nemačka dugoročno sve više biti upućena na saradnju sa narastajućim globalnim ekonomskim silama. Naravno, pod uslovom da i sama reši svoje sve vidljivije probleme sa starenjem i opadanjem broja stanovnika kao i velikim prilivom muslimanske, pre svega turske populacije koja nije uspela da se adekvatno asimiluje u nemačko društvo.¹⁶

Ipak, sva ova preispitivanja i kritike ne mogu da dovedu u pitanje dva značajna dostignuća nemačke spoljne politike u poslednje dve decenije. Prvo, ona je u velikoj meri uspela da ostvari svoj glavni cilj – da osigura i promovise svoje ekonomske i energetske interese. Drugo, da doprinese promeni negativnog imidža iz vremena Drugog svetskog rata. Veliki broj stručnjaka se slaže u proceni da je negativan imidž Nemačke u velikoj meri izbledeo, i da je ustupio mesto jednom drugačijem pogledu na ovu zemlju koji se pre svega bazira na njenoj vanrednoj ekonomskoj snazi ali i posvećenosti ukupnim vrednostima Zapadne demokratije.

NEMAČKI STAV PREMA PROŠIRENJU EU I ODNOSI SA SRBIJOM

Iako je nemački stav prema proširenju EU i na Zapadni Balkan pozitivan, njega Nemačka trenutno ne posmatra kao prioritet, kao što je to svojevremeno

---

15 Urlike Guerot, “German Foreign Policy, The Temptation of Going Alone”, *World Politics Review*, Feb 7, 2012, p. 4.

16 Walter Laqueur, “Poslednji dani Europe”, *Prometej*, Zagreb 2008, str 66–74.

činila u novijoj istoriji sa unilateralnim priznanjem Hrvatske 23. decembra 1991. godine i apsolutnom podrškom Hrvatskoj 2012. godine za prijem u EU. To će se apsolutno odraziti i na ekonomsku saradnju i na brzinu integracije balkanskih država u EU, uključujući i Srbiju. Za Srbiju, čiji glavni prioritet predstavljaju evropske integracije, najvažniji je stav Nemačke u vezi proširenja EU. Generalno govoreći Nemačka se zalaže za dalje proširenje EU odnosno ostvarenje evropske perspektive zemalja Zapadnog Balkana. U vezi prijema novih članica stav zvaničnog Berlina je da je najvažnije prvo rešiti unutrašnje probleme unutar EU izazvane pre svega velikim proširenjem iz 2004. godine i po mnogo čemu preuranjenim prijemom Bugarske i Rumunije. Teška dužnička kriza u EU samo je ojačala stav Nemačke da prvo treba rešiti probleme unutar postojećeg sastava EU, i da je tek nakon rešenja tih pitanja moguće razmatrati prijem novih članica. Tursku, sadašnja vladajuća većina na čelu sa CDU kancelarke Merkele ne vidi u članstvu EU, već joj se nudi tzv. privilegovano partnerstvo što Turska ne prihvata. Drugo, poučeni iskustvom Bugarske i Rumunije nemački političari su mišljenja da prijem novih zemalja ne treba vezivati za određene datume i treće, Nemačka smatra da nove članice moraju u potpunosti ispuniti Kopenhaške kriterijume.

U okviru ovog generalnog stava Nemačke prema daljem proširenju EU treba sagledati perspektivu odnosa Srbije i Nemačke. U prethodnoj deceniji odnosi dve zemlje su prošli kroz nekoliko faza. Prvu fazu obeležio je premijer Zoran Đinđić koji je, kao nemački đak, imao izuzetne, pa moglo bi se reći čak i privilegovane odnose sa nemačkom političkom elitom. Ovi izvanredni politički odnosi nisu bili, na žalost, praćeni i odgovarajućom ekonomskom saradnjom. Ipak, za ovu prvu fazu koja je trajala od 2000. godine do 2003. godine, do ubistva premijera Đinđića, može se reći da je to bila faza pomirenja i ponovnog uspostavljanja bliskih političkih odnosa dve zemlje.

Druga faza je trajala od 2004. do 2008. godine. Ovu fazu je obeležila stabilizacija odnosa dve zemlje i dalje unapređenje ekonomske, političke i kulturne saradnje. Tokom te faze ostvarena je i prva velika nemačka investicija u Srbiji u iznosu od 500 miliona evra nastala kupovinom Hemofarma od strane Stade. Srbija i Crna Gora su imale svoju uspešnu prezentaciju u okviru Dana kulture Srbije i Crne Gore u SR Nemačkoj 2005. godine.

Kraj ove faze obeležilo je zaoštavanje odnosa dve zemlje izazvano različitim odnosom prema pitanju nezavisnosti Kosova i Metohije. Na početku pregovora o budućem statusu KiM Nemačka je imala izvesne rezerve u pogledu nezavisnosti KiM koji su se pre svega ticale njenog utemeljenja u međunarodnom pravu, ali i bojazni da bi ovo pitanje moglo da dovede do podela unutar EU. Otuda je

kancelarka Merkele više puta u svojim izjavama oko KiM isticala da rešenje ovog problema mora dovesti do toga da ne bude ni dobitnika ali ni gubitnika. Ipak, polazeći od svojih interesa Berlin je odlučio da sledi svoje najvažnije partnere iz NATO. Posle samoproglasa nezavisnosti KiM zvaničan stav Berlina je bio da je nezavisnost KiM jedino moguće i izvodljivo iako ne i najbolje rešenje. Nakon samoproglasa nezavisnosti KiM, Nemačka je među prvim državama EU priznala tu nezavisnost, a kao odgovor Srbija je, krajem februara 2008, povukla svog ambasadora na konsultacije na period od šest meseci.

Ipak, dve zemlje su uspele da i pored ove krize očuvaju diplomatske i političke odnose, i da nastave da ih razvijaju u punom kapacitetu nakon povratka ambasadora u avgustu 2008. godine, nakon čega je započela treća faza u odnosima dveju država. Dodatni podsticaj odnosima dve zemlje dala je pobjeda koalicije za Evropsku Srbiju na izborima 2008. godine. Te godine Srbija je, nakon srpsko – bavorske komisije, čiji je cilj bio da unapredi saradnju Srbije i Bavorske u privredi, kulturi, trgovini, nauci i drugim oblastima, formirane još 1970. godine, formirala sličnu komisiju i sa pokrajinom Baden Virtemberg čiji je cilj ukupno unapređenje odnosa, ove druge po razvijenosti nemačke pokrajine i Srbije.

Pored različitog viđenja problema KiM dve zemlje nemaju drugih otvorenih bilateralnih pitanja.¹⁷ U domenu delovanja pojedinih nemačkih kompanija u Srbiji (reč je pre svega o *WAC*-u i u poslednje vreme Stadi koja je kupila Hemofarm) postoje određeni problemi ali oni, bar za sada ne opterećuju ozbiljnije odnose dve države. Izuzetak bi mogao biti prodaja *WAC*-ovog udela u Politici ukoliko se pokaže da je tu bilo nezakonitih radnji. Generalan stav nemačkih kompanija koje deluju u Srbiji (sa izuzetkom *WAC*-a) jeste da su u osnovi one zadovoljne svojim dosadašnjim radom i da bi čak 87 % njih ponovo investiralo u Srbiju.¹⁸

Uprkos značajnim promenama koje su ostvarene u Srbiji nakon rušenja autokratskog režima Slobodana Miloševića, Srbija i danas ima problem sa svojim imidžom u SR Nemačkoj koji se i dalje preterano vezuje za ratove iz devedesetih, generala Mladića i Kosovo i Metohiju. Do izvesnih promena je došlo sredinom prošle decenije zahvaljujući nešto aktivnijoj ekonomskoj saradnji, pobjedi proevropske liste odnosno koalicije, intezivnijoj kulturnoj

17 Videti Brano Miljuš, Edislav Manetović, „SAD i problem Kosova i Metohije“, *Međunarodni problemi*, br. 3, 2010. Takođe, prilikom susreta sa predsednikom Tadićem 16. novembra 2009. godine nemačka kancelarka Merkel je istakla da Nemačka snažno podržava evropske integracije Srbije i da je „Kosovo jedina tačka neslaganja“. *Večernje novosti* 17. novembar 2009. godine.

18 Ernst Bode, Predsednik nemačkog privrednog udruženja u Srbiji, *RTS* 21.4 2010.

saradnji kao i poredama naših sportista pre svega tenisera i teniserki, ali je nažalost kriza oko KiM ponovo imidž Srbije vratila nekoliko godina unazad.

Otopljanje odnosa krajem 2008 nije donelo očekivane ekonomske rezultate pre svega zbog globalne ekonomske krize koja je dovela do izvesnog zatvaranje nemačkih investitora prema svetu pa i prema Srbiji. Ipak, česte posete predsednika Tadića i posebno dobijanje jedne od najprestižnijih nemačkih nagrada „Kvadrige“ ponovo su Srbiju predstavile u jednom boljem i lepšem svetlu.

Na žalost, kao ni početkom 2000. godine, tako ni krajem ove decenije dobre političke odnose nije sledila odgovarajuća privredna saradnja. Tgovinska razmena već više godina iznosi negde oko 2 milijarde eura što je apsolutno nedovoljno ako se imaju u vidu tradicija i potencijali za saradnju ali i činjenica da zemlje koje imaju sličan ili nešto manji broj stanovnika nego Srbija ostvaruju znatno bolje rezultate. Tako na primer, Hrvatska ima više od 3 a Češka gotovo 20 milijardi eura trgovinske razmene sa Nemačkom.¹⁹ Glavni problem u ovoj razmeni jeste veliki deficit na našoj strani i mali izvozni kapaciteti srpske privrede. Na žalost, u našem izvozu i dalje preovlađuju voće, polupreradeni prehrambeni proizvodi i pojedini proizvodi nižeg ili srednjeg stepena prerade. S druge strane, Nemačka je pravi „šampion“ u izvozu robe i tehnologije. Ona je već godinama prvi ili drugi svetski izvoznik a svako treće radno mesto je direktno ili indirektno povezano sa spoljnom trgovinom.

U narednom periodu Srbija bi trebalo da nastavi započetu saradnju sa nemačkim firmama u oblasti automobilske industrije i snabdevačima auto industrije, energetike, saobraćaja i železnice, ali i da uspostavi saradnju sa firmama koje su već ponudile obuku naših kadrova u elektronici, mašinstvu i programu korišćenja solarne energije.

Nemačka je istovremeno i najveći evropski donator u Srbiji. Tokom protekle decenije oko jedne milijarde eura pomoći Srbiji je došlo iz Nemačke.

Na žalost, uprkos svojoj privrednoj snazi nemačka preduzeća nisu više investirala u Srbiji. Osim farmaceutske kompanije Stada, u Srbiji je prisutno još nekoliko značajnijih firmi ali sa manjim projektima od Stada, poput Metroa, Nordcukera (proizvodnja šećera), Meser gasa (tehnički gas), Simensa, Tisena, Boša, Leoni (auto delovi). Treba, međutim, imati u vidu da je nemački kapital indirektno angažovan u privredi Srbije i kroz investicije određenih multinacionalnih kompanija a jednim delom i kroz austrijske firme. Tako na primer, Henkel iz Nemačke je prisutan u Srbiji preko svoje austrijske firme koja

---

19 Njemačko-hrvatska industrijska i trgovinska komora, Zagreb, 2. Septembar 2012, Czech National Bank, Germany – the Czech Republic main trading partner, 2012.

je kupila Merimu iz Kruševca. Za sada, ni jedna nemačka banka nije učestvovala u procesu privatizacije domaćih banaka. Upravo to odsustvo nemačkih banaka govori da nemačka privreda, do sada, nije videla u Srbiji zemlju u kojoj bi se isplatilo značajnije investirati. Naime, gde god da je Nemačka značajnije investirala nemačke banke su pratile preduzeća iz svoje zemlje. Sve to govori da ostaje širok prostor za saradnju u budućnosti pri čemu je na strani Srbije da učini svoj privredni ambijent mnogo privlačnijim za nemačke firme nego što je on to bio do sada.

Ukupno gledano za Srbiju je najvažnije da se njeni spoljno politički ciljevi gotovo u potpunosti poklapaju sa ciljevima spoljne politike SR Nemačke prema regionu Zapadnog Balkana. Naime i jednoj i drugoj državi glavni cilj je ostvarenje mira i bezbednosti u regionu. Za Nemačku je to posebno važno s obzirom na veliki broj njihovih preduzeća koja posluju u regionu kao i preko hiljadu i po vojnika na KiM. Drugo, za Srbiju je posebno važno da SR Nemačka nastavi da podržava proces njenih EU integracija. Ta podrška je jasno izražena i tokom poseta najviših nemačkih zvaničnika (kancelarke Merkel i ministra spoljnih poslova Vestervelea) Srbiji u 2010 i 2011. godini. Snažnu podršku evropskim integracijama Srbije izrazio je nemački ministar G. Vestervelea Srbiji tokom septembra 2010. a posebno nakon odluke vlade Srbije da napusti ideju o samostalnom izlasku pred skupštinu UN sa svojom rezolucijom oko KiM i da zajedno sa EU formuliše kompromisnu rezoluciju koja je tokom septembra i usvojena na skupštini UN. Nakon usvajanja zajedničke rezolucije Srbije i EU, Nemačka je podržala inicijativu da Srbija što pre dobije status kandidata za EU. Stav zvanične Nemačke je bio da pored opštih uslova Srbija mora da ispuni još jedan, a to je puna saradnja sa Haškim tribunalom, odnosno da isporuči optuženog generala Mladića sudu u Hagu.

Od leta 2011. Srbija dobija još jedan uslov za dobijanje statusa kandidata i to je „normalizacija odnosa sa Prištinom“ a kada je u pitanju dobijanje datuma za početak pregovora sa EU nemačka kancelarka Merkel je prilikom posete Beogradu avgusta 2011 zatražila da Srbija „ukine institucije na severu Kosova“. Nakon ove posete kancelarke dolazi do ponovnog zaoštavanja bilateralnih odnosa između Berlina i Beograda. Nemačka je sprečila da Srbija dobije kandidaturu u decembru 2011. godine, smatrajući da Srbija nije ispunila tražene uslove. Ovako tvrd stav Nemačke bio je posledica njene bliske saradnje sa Vašingtonom koji je, zbog svojih interesa, želeo da se što pre i konačno reši pitanje Kosova. Svega nekoliko meseci kasnije, Nemačka je ublažila svoj stav i zajedno sa Vašingtonom ubedila Prištinu da prihvati dogovor sa Beogradom oko regionalnog predstavljanja Kosova, nakon čega je Srbija dobila status

kandidata. U suštini i na ovom pitanju moglo bi se reći da se ponovila nemačka politika kreni-stani gde je Berlin, ovoga puta sa Vašingtonom, bez nekih vidljivih razloga u svega nekoliko meseci promenio svoju tvrd politiku prema Beogradu. Naime, da je postojala politička volja Vašington i Berlin su mogli lako ubediti Prištinu da i u decembru prihvati dogovor sa Beogradom oko regionalnog predstavljanja Kosova. Kada je u pitanju stav Nemačke treba reći da Berlin nema neki poseban i značajniji interes u vezi Kosova i da je njegova aktivnija uloga u poslednjih godinu dana posledica dogovora sa SAD da se Nemačka aktivnije uključi u rešavanje krize na Balkanu.

U vezi sa KiM, Nemačka ne očekuje da Srbija prizna nezavisnost Kosova ali traži da pre ulaska u EU reši svoje odnose sa Prištinom pod čim se pre svega misli na normalizaciju odnosa Beograda i Prištine i početak rešavanja nekih životnih pitanja ljudi koji žive na KiM u vezi čega su Beograd i Priština već postigli niz dogovora. Za očekivati je da Nemačka nastavi da insistira na tome da Srbija pre dobijanja datuma za početak pregovora sa EU ukine institucije na severu, ali i taj uslov se može donekle relativizovati zavisno od toga kako će se dalje razvijati situacija u ovom delu sveta. Tu pre svega mislimo na upliv Rusije na područje zapadnog Balkana, odnose sa Turskom, krizu u EU, kao i krizu oko Irana. Čini se da su velike Zapadne sile došle do zaključka da je bolje imati Srbiju na pravcu EU integracija nego dozvoliti da, čak i kratkotrajno, ostane izvan osnovnih evropskih procesa. Zavisno od razvoja situacije u vezi ovih pitanja Nemačka i Vašington mogu zadržati ali i ublažiti tvrd stav prema Srbiji u vezi datuma pregovora. Za nas je indikativan i poučan primer sa pregovorima sa Turskom o ulasku u EU gde se iz više izvora navodi stav da „ishod pregovora mora da ostane otvoren“.

Tokom pregovora oko KiM Nemačka je više puta predlagala Srbiji da prouči model odnosa dve nemačke države u periodu hladnog rata. Tu se pre svega mislilo na normalizaciju njihovih odnosa bez međusobnog priznanja. Ova inicijativa nije bila prihvaćena u Beogradu. Po svemu sudeći model dve nemačke države će biti upravo onaj model na kom će i Vašington i Berlin insistirati u daljem rešavanju kosovske krize.

Na kraju treba reći da je imajući u vidu ekonomsku, finansijsku i političku krizu u samoj EU realno očekivati da dođe do izvesnog zastoja kada je u pitanju prijem novih članova pa tako i Srbije.

PERSPEKTIVE ODNOSA SRBIJE I SR NEMAČKE

Kakve su perspektive odnosa dve zemlje? Kratkoročno gledano odnosi između dve zemlje najviše će zavisiti od toga kako Srbija bude rešavala pitanje Kosova. U meri u kojoj Srbija bude imala više razumevanja za stav Vašingtona i Berlina u vezi normalizovanja odnosa sa Prištinom i Nemačka će biti spremnija da pomogne Srbiji u vezi dobijanja datuma početka pregovora sa EU. Ipak, kao što se videlo i u slučaju dobijanja kandidature čak ni kooperativnost Srbije ne mora biti od presudne važnosti prilikom donošenja važnih odluka. Čak bi se moglo zaključiti suprotno, da je tvrd stav Srbije u decembru doprineo da se lakše dođe do rešenja u aprilu. U suštini, kao i mnogo puta do sada prilikom rešavanja sporova između malih naroda presudili su faktori koji nisu bili direktno vezani za njih. Čini se da je i ovoga puta bilo tako i da je dobijanju kandidature pre svega doprinela nešto promenjena međunarodna situacija. U suštini stav Srbije od decembra do aprila nije se značajnije promenio. Ipak, s obzirom da sama ima veoma malo instrumenata kojima može da utiče na rasplet krize, Srbija bi trebalo da bude što je moguće više kooperativna ne ugrožavajući, naravno, svoje interese.

U izvesnoj meri na odnose dve zemlje mogli bi uticati i predstojeći izbori u Nemačkoj predviđeni za septembar sledeće godine. Za Srbiju bi situacija možda bila nešto povoljnija ukoliko bi na vlast došla SDP sa zelenima i piratima nego da na vlasti ostane sada vladajuća CDU. (Prema poslednjim istraživanjima javnog mnjenja u Nemačkoj CDU ima 35% a Liberali 5%. Vodeća opoziciona stranka SPD ima 26% Zeleni 13% a Pirati 11%)²⁰ Naime SDP ima mnogo više sluha za pitanje proširenja EU od sada vladajuće CDU. Ipak, čak i u slučaju da na vlast dođe SPD pitanje je koliko bi se nemačka spoljna politika mogla značajnije promeniti u odnosu na Srbiju i to pre svega iz dva razloga. Prvo, za očekivati je da Vašington bez obzira na ishod predstojećih izbora nastavi sa politikom podrške Kosovu pa stoga i pritiska na Berlin da nastavi sa tvrdim stavom prema Srbiji odnosno uslovljavanjem EU integracija sa normalizacijom odnosa sa Prištinom. I drugo, u eventualnoj koaliciji sa SPD će biti zeleni i pirati od kojih ne bi trebalo očekivati neki posebno blagonaklon stav prema Srbiji. Naime i do sada su zeleni imali puno primedbi na račun Srbije kada je odnos prema ljudskim pravima, manjinama i posebno LGB populaciji. Otuda je teško očekivati, čak i u slučaju pobeđe SPD, neku značajniju promenu stava Nemačke prema Srbiji, posebno sada kada su vladu u Beogradu formirali SNS, SPS i UR Srbije.

---

20 "Pirati osvajaju Nemačku," *Politika*, 11. April 2012.

Da se stvari i u Nemačkoj kreću u pravcu promene vlasti pokazali su i nedavno održani lokalni izbori u najmnogoljudnijoj nemačkoj pokrajini Severnoj rajni Westfaliji koji se obično smatraju dobrim testom i kada je raspoloženje birača na saveznom nivou u pitanju. Tako je SPD osvojio 38%, CDU najniži procenat od Drugog svetskog rata 26%. Liberali su osvojili 8%, zeleni 12% i pirati čak 8%.²¹

Ni dugoročno gledano situacija nije mnogo povoljnija po Srbiju. Naime, Srbija kao uostalom i cela Jugoistočna Evropa nije značajnije zastupljena u nemačkoj spoljnoj trgovini i investicijama. Sve zemlje Zapadnog Balkana ukupno zauzimaju svega 2% u nemačkoj trgovini a kao što smo pokazali spoljna trgovina čini osnovicu nemačke spoljne politike. Takođe, upadljivo je da nemačke banke nisu zainteresovane za Srbiju, što sve govori u osnovi o malom interesu Nemačke za ovo područje.²² Kao što smo pokazali i do sada nemačke investicije su bile izuzetno male u Srbiju. Od 2000. godine jedva nešto više od 1 milijarde evra što je za Srbiju značajno, ali za Nemačku potpuno zanemarljivo.

Dugoročno gledano za Srbiju je loše i to što u Nemačkoj već nekoliko godina vlada zamor od pitanja daljeg proširenja EU. Sadašnja ekonomska pa i politička kriza u EU svakako će dalje uticati na smanjivanje interesa Nemačke za ovo područje. Ono gde bi se interesi Nemačke i Srbije mogli poklopiti jeste zainteresovanost Nemačke za mir i stabilnost u regionu čemu bi Srbija mogla dati važan pa i ključni doprinos. Za Nemačku će ovo biti važno pitanje i to unutrašnje političko pitanje, sve dok se na Kosovu nalazi veliki broj njihovih vojnika čija je bezbednost izuzetno značajna za Berlin.

S obzirom da je realno očekivati da se Nemačka i u buduće sve više okreće novim svetskim ekonomskim silama, njen interes za Zapadni Balkan i Srbiju sigurno neće rasti. Naprotiv, Srbija nema mogućnosti da značajnije proširi svoju trgovinsku razmenu niti da ponudi nekakve energetske kapacitete osim u saradnji sa Rusijom, tako da nije realno očekivati da bi mogla značajno privući nemačku pažnju ni dugoročno gledano. Šta je realno raditi u takvim okolnostima?

To pre svega zavisi od našeg razumevanja položaja i mesta Srbije u današnjem svetu. Srbija mora konačno da napusti razna megalomanska shvatanja svog položaja i značaja i da pođe od realnosti da je reč o jednoj maloj i siromašnoj zemlji a ne o nekakvom lideru u regionu, što se na žalost, potpuno bez osnova, potencira kod dela naše političke elite. Za razumevanje ove stvarnosti dobro može

21 *Tanjug*, 13. maj 2012.

22 F. L., Altman „Les Balkans vus de Berlin aujourd’hui”, *Comite d’etudes des relations franco-allemandes*, IFRI, Paris, 2011.

poslužiti i podatak da je promet najmanje dvadesetak najvećih nemačkih firmi (poput Mercedesa, Folksvagena, Alianc osiguranja, Nemačke banke, Simensa, Tisena, Eona, BMWa, REWE, Metroa, BSFa) veći od našeg ukupnog društvenog proizvoda a da je promet nekoliko najvećih kompanija poput Mercedesa i Folksvagena veći i od svih zemalja bivše Jugoslavije plus Albanije uzete zajedno.

U tom kontekstu mislimo da bi za Srbiju posebno bilo važno da se usmeri na saradnju sa nemačkim pokrajinama tamo gde taj interes za saradnju postoji. Inače, Nemačka je izuzetno decentralizovana zemlja gde je savezna država veliki deo svojih kompetencija prepustila pokrajinama, posebno u domenu ekonomije, nauke, kulture. Neke od ovih pokrajina imaju izuzetno veliku privrednu snagu i samim tim snažan uticaj i u Berlinu i u Briselu. Taj put prema EU su veoma uspešno koristile i Hrvatska i Bugarska. Koliko su te pokrajine jake dovoljno govori i podatak da se u desetak najjačih evropskih regiona svrstava najmanje četiri a možda i svih pet nemačkih pokrajina – pre svih Bavarska, Baden Virtenberg, Severna Rajna Westfalija i Heseni. Mišljenja smo da je bliža saradnja Srbije sa Bavarskom ili Baden Wirtenbergom, tim više što u ovim pokrajinama živi i nekoliko stotina hiljada naših gastarbajtera, pravi put za približavanje Srbije i Berlinu i Briselu. U narednom periodu trebalo bi raditi na tome da se slične komisije za sradnju formiraju i sa pokrajinama Heseni i Severnom Rajnom Westfalijom. Naime, zbog svojih malih ekonomskih kapaciteta Srbija prirodno ne može biti preterano vidljiva u Berlinu ali zato može itekako biti vidljiva u Minhenu, Štutgartu ili Diseldorfu. Ipak i za ovako nešto nedostaje jača izvozna privreda Srbije koja bi bila u stanju da ponudi nešto više nemačkom tržištu po čemu bi mogla biti prepoznatljiva.

U okviru saradnje Srbije sa ovim nemačkim pokrajinama trebalo bi podsticati i izgradnju partnerskih odnosa između odgovarajućih gradova.

Značajan potencijal za saradnju predstavlja i reka Dunav koja povezuje dve države i čiji se značaj i potencijal tek od skora shvata u političkoj eliti Srbije.

Takođe, uzimajući u obzir činjenicu da Berlin sve više postaje jedna od glavnih kulturnih prestonica u Evropi bilo bi zanimljivo razmotriti i mogućnost za otvaranje našeg kulturnog centra u ovom gradu.

I na kraju treba reći, da za razliku od nekih drugih svetskih i evropskih prestonica, u Berlinu i Nemačkoj ipak postoji izvestan interes za region Zapadnog Balkana i Srbije. Taj interes nije samo ekonomski, nego i kulturni, naučni i politički. To nije zanemarljivo, štaviše to je značajna pretpostavka da se odnosi dalje razvijaju i produbljuju na dobrobit obe zemlje i regiona u celini.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nemačka je, kao uostalom danas i Francuska, veoma bliska ideji da Evropska unija mora biti srednjoročno i dugoročno entitet u ravnoteži, dakle uspešan politički i ekonomski entitet što ih bitno razlikuje od britanskog pristupa. Pri tome Nemačka vizija Evrope je vizija jedne gotovo federalne države u kojoj je prioritet ekonomija socijalno-tržišnog tipa sa jakim i stabilnim evrom. Prioriteti su decentralizacija i disciplinovano ugovaranje sistema ravnopravne finansijske raspodele među državama članicama. Finansijsku disciplinu Nemačka ima nameru srednjoročno da proširi na celu srednju Evropu jer je njen kratkoročni cilj da što pre bude okružena stabilizovanim ekonomijama i državama. Njen geopolitički prioritet u Evropi je globalno poimanje centralnosti: Nemačka sebe vidi u centru EU kao globalne svetske sile, osiguravajući vlastiti položaj koji joj dodatno politički osnažuje status ekonomske sile i tako pruža idealnu priliku moćnoj industriji za osvajanje novih tržišta i sirovinskih potencijala.

Sledeći savezni izbori iduće 2013. godine su svojevrsni referendum za ovakvo poimanje i realizaciju projekta Evrope za Nemačku. Pri tome Angela Merkel smatra da samo njena pobeda garantuje ovakav evropski put Nemačke. Sudbina velikih projekata, međutim obično zavisi od malih koraka. U ovom slučaju o nemačkom položaju u Evropi i o budućnosti političkog vizionarstva Merkelove, mogla bi da odluči upravo politička donacija posrnulim ekonomijama članica EU. Ukoliko se proširi verovanje koje je SPD zaobilazno nagovestio da su rizici Nemačke nesagledivi sa stanovišta povraćaja novca iz kredita (ECM) fonda Evropskog stabilizacionog mehanizma koji bi trebao da nasledi (EFSF) privremeni stabilizacioni fond EU i u Nemačkoj bi moglo da dođe do političkog zaokreta na izborima 2013. godine. Umnogome to zavisi i od izbora lidera na građanskoj levlci gde čelnu trojku čine tri veoma različita lidera: socijalno opredeljeni Sigmar Gabrijel, tehnokrata Per Štajnbrik i „levi liberal” Frank Valter Štajnmajer, koji zbog naginjanja političkom centru, nazvanom po inicijatoru „Trećeg puta” Toniju Bleru, dobija nadimak prvi blerijanac Nemačke.

Iako je Nemačka vodila politiku proširenja EU u skladu sa prevashodno vlastitim interesom, nesumnjivo je da su mnoge nove članice EU iz srednje Evrope profitirale od do sada definisanih nemačkih prioriteta u vođenju spoljne politike. Nemačka je naime osiguranje svog središnjeg položaja u Evropi i stabilizovanje država na njenim istočnim granicama finansirala značajnim novčanim transferima u te države a neretko su se nemačka preduzeća i selila kroz privatizacije u fazi tranzicije u te države kako bi zadržale i sačuvale kompetitivnost industrijske pozicije i velesile. Ovu činjenicu bi trebalo imati u vidu u Srbiji jer Nemačka ipak

još uvek ima interesa na Balkanu premda ga ne percipira kao spoljnopolitički prioritet za delovanje kao ranije, što će se uz dužničku krizu, nažalost odraziti na umanjenu ekonomsku saradnju i na brzinu integracije balkanskih država u EU. Možemo bar pojačati saradnju sa pokrajinama kojoj bi trebalo što pre da prethodi partijska saradnja na svim nivoima.

Otežavajuća okolnost je potpuno suprotstavljeno viđenje sudbine Kosova i Metohije, koje je zakomplikovano nemačkim priznanjem 20. februara 2008. godine i sve izraženijim razlikovanjem u sagledavanju prilika u RS i BiH. Nemačka će i ubuduće stoga sve više insistirati na sprovođenju Ahtisarijevog plana i na normalizaciji odnosa sa Prištinom, poput one između dve Nemačke za vreme Vilija Branta. Trebalo bi proučiti Sporazum dve Nemačke iz 1973. godine ali tu postoje i bitne političke razlike. Naime Srbija želi normalizaciju sa Prištinom u smislu nastavka tehničkog i održanja političkog dijaloga koji bi mogao da donese makar formalni suverenitet nad celom srpskom teritorijom, a s druge strane u sporazumu dve nemačke države jasno stoji da je reč o sporazumu dve države koje se međusobno ne priznaju.

Kako Nemačka ostaje naš najvažniji faktor i partner u Evropi i na Balkanu trebalo bi pokušati napraviti kompromis sa Berlinom do decembra kako bi što pre Srbija dobila datum pregovora za ulazak u Evropsku uniju. Budući da će se Bundestag pitati za dobijanje datuma pregovora Srbiji bilo bi politički pragmatično potražiti u Nemačkoj prirodne stranačke partnere CDU i CSU u Bavarskoj, na primer u SNS i URS kako bi se što snažnije lobiralo za interese Srbije.

LITERATURA

1. Altman, F. L., „Les Balkans vus de Berlin aujourd’hui”, *Comite d’etudes des relations franco-allemandes*, IFRI, Paris, 2011.
2. Gratius, Susanne „Is Germany Still a European Power?” *Policy Brief, A European Think Tank for Global Action*, FRIDE, No 115, February 2012.
3. Urlike, Guerot, “German Foreign Policy: The Temptation of Going Alone“, *World Politics Review*, 7 February 2012.
4. Urlike, Guerot, Hénard Jacqueline (Eds.), *What does Germany think about Europe?*, European Council on Foreign Relations, June 2011.
5. Guerot Urlike and Mark Leonard, „The new German Question: How Europe Can Get the Germany it Needs,” *Policy Brief, European Council on Foreign Relations*, April 2011.

6. Kundnani, Hans, "Germany as a Geo-economic Power", *The Washington Quarterly*, Summer 2011
7. Kundnani Hans, "What Hegemon? – Germany's self-centeredness and short-term thinking disqualify it as a hegemon", *IP Journal*, 04/05/2012, Internet: <https://ip-journal.dgap.org/en/ip-journal/topics/what-hegemon>
8. Kundnani, Hans and Parello-Plesner Jonas, "China and Germany: Why the emerging Special relationship Matters for Europe", *European Council on Foreign Relations*, May 2012.
9. Walter, Laqueur, *Poslednji dani Europe*, Prometej, Zagreb, 2008.
10. Miljuš, Brano, Manetović, Edislav, „SAD i problem Kosova i Metohije“ *Međunarodni problemi*, Beograd, br. 3, 2010.
11. Schreer, Benjamin "A New "Pragmatism" – Germany's NATO Policy", *International Journal*, Spring 2009.
12. Dullien, Sebastian, Guerot Ulrike, „The long shadow of ordoliberalism: Germany's approach to the Euro crisis“, *European Council on Foreign Relations*, Feb. 2012.
13. Theil, Stefan, "To Rule the Euro Zone" *The Daily Best*, Internet: <http://www.thedailybest.com/newsweek/2011/01/23/to-rule-the-euro-zone.html>.
14. Petersen, Thomas, "Gemeinsames Interesse Fur Europa in Gefahr“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25 January 2011.

Dr. Ognjen PRIBIČEVIĆ and Dr. Brano MILJUŠ

CHALLENGES AND PROSPECTS OF GERMAN FOREIGN POLICY

ABSTRACT

For the last few years, the German foreign policy has been under constant temptations and substantial reconsideration. The key role in resolving the difficult economic and financial crises in the EU, the development of close economic ties with the Russian and other rising world economic powers, the decision to sustain in the UN Security Council in deciding to authorise the use of force in Libya, as well as the dominant attitude towards the crises in Greece and Kosovo clearly shows the wish of Germany to pursue a more independent foreign policy. In spite of all these efforts and its huge economic power, Germany has failed to become a global political power. Moreover, in order to protect and develop its trade interests Germany must remain within the frameworks of the EU and the NATO. For

a long time, Germany has been one of Serbia's most important economic and political partners. Since it is realistic to expect that Germany will be more oriented towards developing its economic ties with the new world economic powers, the Western Balkans and Serbia will not be in the focus of its foreign and economic policies. Therefore, for Serbia, it will be useful to concentrate on the cooperation with the mighty German provinces that have their interests in developing this cooperation. In the future, the Kosovo issues will remain the main obstacle to it.

Key words: Germany, European Union, foreign affairs, world politics, United Nations, NATO.